

GİYSİ SÜSLEMELERİNDE PUL-BONCUK KULLANIMININ YERİ VE İŞLEME TEKNİKLERİ

Hatice Harmankaya^{1*}, Asuman Yılmaz², Duygu Ercan³, Aslı Çetin⁴

^{1,2}Selçuk Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Moda Tasarımı Bölümü, Konya

*harmankayahatice@selcuk.edu.tr

^{3,4}Selçuk Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Giyim Endüstrisi ve Giyim Sanatları Eğitimi

Bölümü, Konya

Özet: Geleneksel süsleme teknikleri içinde kullanılan pul-boncuk gereçleri, binlerce yıllık geçmişi ile günümüze kadar gelişerek gelen, yapısal ve uygulama olarak farklı özellikler taşıyan bir tekniğin sanatıdır. Pul ve boncuk; giyim, giyim aksesuarları, ayakkabı, çanta, mefruşat, hediyelik eşya, ev eşyaları ve daha birçok alanda süsleme amacıyla yaygın olarak kullanılmaktadır. Giyim ve tekstil sektöründe el işçiliği ile yapılan işlemlerin yanı sıra “pul işleme”, “taş işleme” veya “taş transfer” makineleri ile de uygulanmaktadır. Araştırmanın amacı, geçmiş dönemlerden bugüne süsleme gereçleri arasında önemli bir yer tutan pul-boncuk ve parlak taşların işleme tarihi sürecindeki uygulama örneklerini sunmak, çeşitleri konusunda bilgiler vermek, kullanım alanlarını belirtmek, elde ya da makinede işleme tekniklerini ve işlem basamaklarını belirlemektir. Ayrıca bu çalışma; pul-boncuğun günümüz tekstil ve hazır giyim endüstrisi içinde kullanımı, uygulanma teknikleri konusunda bir saptama yapmak amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Araştırmada verilerin toplanması, çözümünü ve yorumlanmasına dayanan betimsel yöntem kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Süsleme Teknikleri, Pul-Boncuk, Giyim Tarihi, Tekstil, Hazır Giyim.

Place of Sequin-Bead Use and Its Embroidery Techniques in Clothing Ornamentation

Abstract: With thousands of years past, sequin-bead instruments used within traditional ornamentation techniques represent the art of a technique which has come up to today by developing and carries different properties in structure and application. Sequin and bead are extensively used for decorating in many areas such as clothing, clothing accessories, shoes, bags, furnishing, giftware and house ware. In clothing and textile sector, the sequin embroidering is also made by stonework or stone transfer machines as well as embroideries made by hand workmanship. The aim of the research is to present the application samples in the process of embroidery history of the sequin-bead and bright stones holding an important place among ornamentation instruments from past to this day, to give information about their types, to identify their areas of use, to determine its embroidery techniques in hand or machine and its operation steps. Moreover, this study was planned and carried out in order to make a determination about the use of the sequin-bead in today's textile and ready-wear industry and its application techniques. In the research, the descriptive method based on collecting, solving and interpreting data was used.

Key Words: Ornamentation Techniques, Sequin-Bead, Clothing History, Textile, Ready-wear.

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun başkaları tarafından beğenilme ve fark edilme isteği süslenme ve her alanda süslemeyi doğurmuştur. Giyime bağlı olarak gelişen süsleme tekniklerinin yaşamın değişik alanlarında kullanılması çok eskilere kadar uzanır. Süsleme, bir binayı ya da eşyayı kullanış amacı yanında göze daha güzel göstermek için çeşitli türlerde yapılan estetik çalışmaların genel adıdır [1]. Bir şeyi düzenlemek, güzelleştirmek ve daha zengin göstermek amacıyla objenin üzerine ilave edilen malzeme veya işlemler olarak da tanımlanabilir. Kullanılan eşyaları güzelleştirmek arzusu ile doğan işleme sanatı ise en eski ve en kapsamlı süsleme tekniklerindedir [2]. İpek, yün, keten, pamuk, metal vb. iplikler kullanılarak çeşitli iğneler ve uygulama teknikleri aracılığıyla, keçe, deri, dokuma çeşitlemeleri üzerine yapılan bezemelere işleme denir [3]. Araştırmalar sonunda işlemenin 13. yüzyılda Türklerle beraber doğduğu, Orta Asya'dan Avrupa'ya yayıldığı ortaya çıkmıştır. Türk işlemlerinin gelişmesinde, yayılmasında ve bu işlemlere önem verilmesinde en değerli yerlere üzeri işlemeli eşyalar hediye etmek adet ve zevkinin etkili olduğu düşünülmektedir. Türk işlemlerinin en parlak devri 16-17. yüzyıllara rastlar. Bu çağlarda kıymetli kumaşlar üzerine bol miktarda altın ve gümüş sim kullanarak işlemler yapılmıştır [4]. Pul, boncuk, mercan, tırtıl gibi işleme gereçleri 19. yüzyılda işlemlere ilave edilmiştir [5].

Pul (Payet): Herhangi bir yüzeyi süslemek için kullanılmak üzere metal, selübit, cam veya plastik gibi materyallerden yapılan düz ya da hacimli, küçük pırıltılı malzemelerdir. Pulları şekillerine göre yuvarlak, köşeli (dikdörtgen, beşgen, üçgen, yıldız, kare) ve sivri uçlu, hammaddesine göre madeni (altın, gümüş, bakır) ve plastik olarak ayırmak mümkündür.

Boncuk: Renkli veya şeffaf cam, tahta, plastik, porselen, altın, gümüş, taş, çeşitli madenler, zümrüt, mercan gibi taşlardan farklı şekiller verilerek yapılan ortası genellikle delikli süs malzemesidir. Boncuklar şekillerine göre yuvarlak, kesme (kırık), boru, rokaye, tırtıl, nazar, hammaddesine göre tahta, cam, plastik, taş ve metal olarak sınıflandırılabilir.

Boncuk yapımındaki ilk teknik uygulamalar pişmiş topraktan olan temel biçiminin önce bir camsı sırt ortamı içinde yuvarlanıp, daha sonra küçük destekler üzerinde pişirilip camlaştırıldığı şeklindedir. Geçmişte kullanılan ilk camların çeşitli süs boncukları olduğu bilinmektedir [6]. İlk pul Türkiye'de yapılmış ve işlenmiş, ilk yuvarlak boncuk da Catherine de Medici'nin sarayında bulunan bir Fransız tarafından üretilmiştir [4]. Eğrilce, dalgalı, harç-

kordon, sutaşı, parapara, parapul, pul, boncuk, düğme ve tentene gibi gereçler Anadolu'da işlemlerin değişik gereçlerle süslendiğini göstermektedir. Genel anlamda şehir ve kasaba çevresinde pul-boncuk, kırsal kesimde ise düğmeler süsleyici gereç olarak görülmektedir [7]. Çayönü ve Çatalhöyük'teki taş devrine ait buluntularda renkli taşlardan, kemik, boynuz, diş gibi malzemelerden hatta bakır madeninden yapılan takılar belirlenmiştir. İlk zamanlar olduğu gibi kullanılan renkli taşlar sonraki dönemlerde yontma, sürtme, kazıma yoluyla biçimlendirilmeye çalışılmıştır. Torna türünden bir alet kullanılarak biçim verilen boncuk ve takı üretimi neolitik dönemdedir [8]. "Boncuk" anlamına gelen "monçuk, munçak" sözleri de eski Türk'lerde gerdanlık için kullanılmıştır. Uygurlar monçuk sözünü yalnızca inci ve inci dizisi için kullanmıştır. Ayrıca boyuna takılan değerli taşlar için ise "kentekü" sözü söylenmiştir. Harzemşahlar döneminde ise boncuk sözü ancak munçak şeklinde görülmektedir. Bu çağa ait Türkçe sözlüklerde "tizdi munçaknı ipçe", "boncuklarını ipe dizdi", "munçak satkuci", boncuk satan gibi ifadeler geçmektedir [9]. Urartuların elbiselerinde fazla çeşitlilik görülmemekle birlikte bezemelerindeki zenginlik göze çarpar. Urartu kadınları zaman zaman omuza atılan şal biçimli "polos" adı verilen örtüler kullanmışlardır. Poloslar boncuk ve pullardan çeşitli motifler oluşturularak süslenmiştir. Yine Urartu kadın takılarında küçük boncukların sarkıtıldığı, boğazı saran kolyelerin de olduğu belirtilmektedir [8]. Süsleme malzemesi olarak kullanılan pul-boncukların giyim üzerinde kullanılmasının yanında baş süslemeleri ve takılarda kullanılmış örneklerine daha çok rastlanmaktadır. Friglere ait bazı buluntularda kadınların başlarında geleneksel olarak yüzü açıkta bırakan ve arkadan aşağı sarkan başörtüleri, bazen de pullarla süslü fes benzeri başlıklar görülmektedir. Roma'ya ait bilgilerde bu dönemde zincir biçiminde sarkaçlı veya sarkaçsız boncuklu kolyeler gündemdedir. İnci özellikle İ.Ö. II.yy'dan sonra bol miktarda kullanılmıştır [8].

Selçuklu Dönemi başlarında boncuk anlamına gelen monçuk süs için göğse takılan değerli taşlar anlamında kullanılmıştır [9]. Selçuklu kadınları bol entarilerine bellerine taktıkları kuşak ya da kemerlerle dizkapağı ile topuk arasında bir uzunluk vermişler, giyimlerini çeşitli süslerle zenginleştirmişlerdir. Bunlar diademler, küpeler, inciler, bilezik ve ayaklarına taktıkları halhallardır [10]. Selçuklu Dönemi kadın takı ve aksesuarlarının oldukça özenli işlemlerden oluştuğu bilinmektedir. Türklerde takılar, giyim kuşamın bir parçası olmuştur. Bu takılar arasında kadınlar tarafından kullanılan boncuk dizisi şeklinde olanlara "tor" veya "yandım" ve geniş bileziklere kol bağı ve "kolçak" gibi adlar

verildiği öğrenilmiştir. Tokaların da altın gümüş inci ve değerli taşlarla bezeli olduğu, aynı zamanda bu tokaların hakimiyet sembolü sayıldığı söylenebilir [11]. Selçukluların karşılıklı ilişkilerinde birbirlerine birçok konuda yardım ettiklerini hatta giyinme ve süslenmede, inci dizmede yarışmaların düzenlendiği anlatılmaktadır [12]. Örgülü saçın kulak arkasında bağlanması kıymetli taşlarla ve incilerle süslenmesi de yaygın bir saç şeklidir. Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar uzanan yüksek kürklü börtler ortalarına konan kıymetli taşlarla süslenmiştir. Kadınların "Tizli dürtük=çedik mest gibi ayak giyimlerinin uçlarına takılan pullarla bezendiği tasvirlerde görülmektedir [11].

Türk işlemeciliğinin en zengin dönemlerinin yaşandığı Osmanlı İmparatorluğu'nda işleme sanatına çok önem verildiği, işlemelerin saray içindeki kadınlar tarafından yapılmasının dışında çarşı esnafına da yaptırıldığı bilinmektedir. Hanım Sultanların kalfaları aracılığı ile saray dışındaki terzilere sipariş vermeleri ile pul, boncuk, inci işlemeli kadın giyimleri uzman terziler tarafından uygulanmıştır [10]. Türklerin işlemecilikte pul, boncuk ve sırmayı çok iyi kullandığı, Osmanlılarda bu işleme için Beyazid merkezinde simkeşhane olduğu belirtilmektedir [5].

Osmanlı gelin başlıklarında da gelinin servetine göre baştan aşağı mücevherler, sırma teller ve pullar kullanılmıştır [13]. Duvak külahın tepesine bir elmas iğneyle tutturulmuştur [14]. İngiliz gezginlerinden Moryson Osmanlı kadın giyim kuşamını anlattığı seyahatnamesinde kadınların bilek ve eteklerinin ipek iğne işi ile işlemeli olduğunu, ince bezden elbiseler giydiklerini anlatmıştır. Kulaklarına inci küpeler taktıkları, çorap ve ayakkabılarının da çoğunlukla açık renk deriden, altın gümüş, değerli taşlar ve incilerle bezeli olduğunu tasvir etmiştir [15]. Osmanlı Dönemi kadın giyim aksesuarlarından mengüp bir tür pabuçtur. Sarayda Valide Sultan denilen padişah annelerinin giyimi arasındadır. Burun kısmı sivri olmayıp yuvarlaktır. Dikişlerin üzerine gümüş veya sırma şeritli süslemeler yapılmıştır. Renk renk derilerden yapılan mengupların üzerine inci elmas ve değerli taşlar dikilebilmektedir [13].

2. YÖNTEM

Araştırmanın amacı, geçmiş dönemlerden bugüne süsleme gereçleri arasında önemli bir yer tutan pul-boncuk ve parlak taşların işleme tarihi sürecindeki uygulama örneklerini sunmak, çeşitleri konusunda bilgiler vermek, kullanım alanlarını ve önemlerini belirtmektir. Ayrıca bu çalışma, pul-boncuğun günümüz tekstil ve hazır giyim endüstrisi içinde kullanımı, uygulanma teknikleri

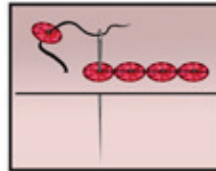
konusunda bir saptama yapmak amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Araştırmada verilerin toplanması, çözümü ve yorumlanmasına dayalı örnek olay (durum çalışması) yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışması güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde ele alan, olgu ve içerik arasındaki sınırların belirgin olmadığı, birden fazla kanıt ve veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan görgül bir araştırma yöntemidir [16, 17]. Pul, boncuk ve parlak taşların tekstil ve hazır giyim sektöründe işleme tekniklerini belirlemek amacıyla Denizli'deki yirmi sekiz işletme yetkilisine ulaşılmıştır. Yapılan görüşmeler doğrultusunda Denizli'de pul, boncuk veya parlak taş gerecini makinesi ile uygulayan beş işletmeye ulaşılmıştır. Bu işletmelerden yüz yüze görüşmeyi kabul edenler araştırma kapsamında ele alınmıştır. Araştırma verileri pul işleme, taş işleme ve taş transfer makinesi olan üç ayrı işletmede gerçekleştirilen yapılandırılmamış gözlem ve görüşme teknikleri ile elde edilmiştir. Konuyla ilgili yazılı kaynakların taranması ve işletmelerde gerçekleştirilen gözlemler sonucunda pul-boncuğun tarihsel süreç içindeki kullanım alanları, elde ve makinede işleme teknikleri ve işlem basamakları belirlenmiştir.

3. PUL BONCUK İŞLEME TEKNİKLERİ

3.1. Manuel Olarak Pul-Boncuk İşleme

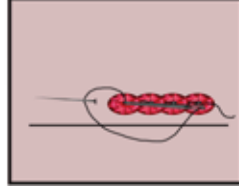
Giyim süsleme teknikleri içinde pul ve boncuk kullanılarak yapılan işlemler farklı şekillerde uygulanabilir [1].

Yan Yana Tek Olarak Pul Tutturma: Düğümlü olarak kumaşın altından üstüne çıkarılan iğneye pul geçirilerek kumaşa yatay yerleştirilir. İğne pulun sağ kenarının dibine batırılır. Kumaşın altında kalan iğne pulun bir buçuk pul ilerisinde kumaşın yüzüne çıkarılır. İğneye tekrar pul geçirilir. Pulun yüzüne dikkat edilerek kumaşın yüzüne önceki pulun yanına yerleştirilir. İğne bir önceki pulun ortasından kumaşın tersine geçirilir. Aynı işlem tekrarlanarak istenilen motif uygulanır. Bu teknikte pul dikilen iplikler görüleceği için sim, sırma gibi dekoratif iplikler kullanılabilir.

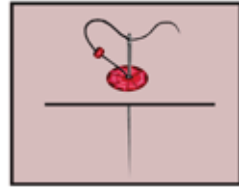
Şekil 1. Yan Yana Tek Olarak Pul Tutturma

Zincir Dikişi İle Pul Tutturma: Yine kumaşın tersinden ipliği düğümlenmiş iğne kumaşın yüzüne çıkartılır. İğneye pul geçirilip kumaşa yerleştirilir. İğne pulun ortasından batırılıp sola doğru yarım pul boyu olacak şekilde ipin ortasından geçirilerek tutturulur.

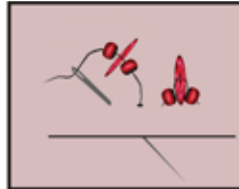
Şekil 1. Zincir İğnesi ile Pul Tutturma

Boncuk İle Pul Tutturma: Kumaşın tersinden yüzüne çıkarılan iğneye pul geçirilir ve kumaşa yerleştirilir. İğneye birde boncuk geçirilir. Boncuk iplikteyken iğne pulun ortasından geçirilip kumaşın tersine alınır. Bu teknikte boncuk yerine tohum işi yapılarak da pul tutturulabilir.

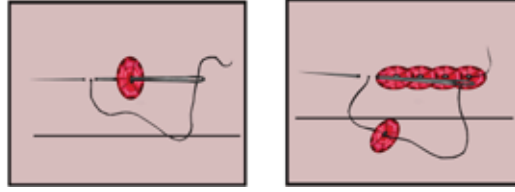
Şekil 2. Boncuk ile Pul Tutturma

Pulları Boncukla Grup Olarak Tutturma: Bir yüzey pul ile doldurulmak kaydıyla süslenmek isteniyorsa bu teknik kullanılabilir. İğne kumaşın yüzüne çıkartılır. İğnede bir boncuk bir pul olacak şekilde dizilir. Boncuğun büyüklü ve yüzeyin kapladığı alana göre dizilecek pul ve boncuk ayarlanabilir. Dizilmiş pul ve boncuklarla (sona boncuk gelmelidir) iğne desen çizgisinden kumaşın altına geçirilir. Yarım pul mesafe kadar kumaşın yüzüne çıkılarak işlemler tekrarlanır. Pulların yoğunluğuna göre mesafe ayarlanabilir.

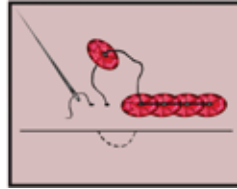
Şekil 4. Pulları Boncukla Grup Olarak Tutturma

Makine Dikişi İle Pul Tutturma: Düğümlenmiş iplikli iğne kumaşın tersinden yüzüne çıkarılıp pul geçirilir ve kumaşa yerleştirilir. Pulun sol dibinden bataarak yarım pul boyu mesafeden yüzeye çıkarılır. İğneye ikinci pul ters olarak geçirilir. İğne ilk pulu tutan ipin dibinden batırılır. İğne kumaşın tersinden yüzüne, sola doğru bir pul boyu mesafeden çıkartılır. Ters olan pulun yüzü çevrilir. Bir önceki pulun üstüne yatırılıp işlemler tekrarlanır.

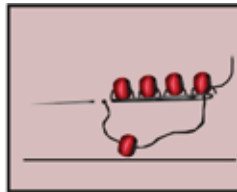
Şekil 5. Makine Dikişi ile Pul Tutturma

İğne Ardı İle Pul Tutturma: Düğümlenmiş iplikli iğne kumaşın yüzüne çıkartılır ve pul geçirilerek kumaşa yerleştirilir. İğne pulun sağ kenarına batırılarak pulun ortasından tekrar yüzüne çıkartılır. İkinci pul iğneye geçirilir. Pulun ortası önceki pulun kenarına gelecek şekilde yerleştirilir. İğne pulun sağında önceki pulun dibinden batırılır. Tekrar ikinci pulun ortasından yüzüne çıkarılır. Desene göre aynı işlemler tekrarlanır.

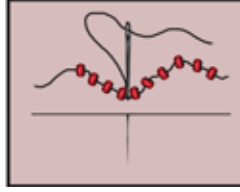
Şekil 6. İğne Ardı ile Pul Tutturma

Makine Dikişi ile Boncuk Tutturma: Düğümlenmiş iplikli iğne kumaşın tersinden yüzüne çıkarılır. İğneye bir boncuk geçirilip boncuk boyu kadar sağa batırılır. İğne bir ya da bir buçuk boncuk boyu soldan kumaşın yüzüne çıkarılır. İşlemler istenilen desene göre tekrarlanarak işlenir.

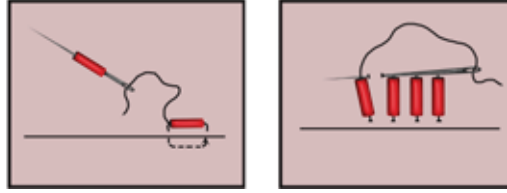
Şekil 7. Makine Dikişi ile Boncuk Tutturma

Blonya İğnesi İle Boncuk Tutturma: Boncuklar bir ipliğe dizilir. Boncukların dizildiği ipin ucu kumaşın tersine geçirilip tutturulur. Kumaşın renginde geçirilmiş iplikli iğne ile boncuğun dizili olduğu iplik desenin üzerine göre yerleştirilip boncuk aralarından kumaşa tutturulur. Deseni tamamladıktan sonra boncuk dizili ip kesilir ve kumaşın tersine alınıp tutturulur.

Şekil 8. Blonya İğnesi ile Boncuk Tutturma

Boru Boncuk Tutturma: İğne kumaşın yüzüne çıkartılır ve bir boncuk geçirilir. Boncuğun uzunluğunda sağa doğru kumaşa batırılır. Kumaşın altında kalan iğne boncuğun sol başından kumaşın yüzüne çıkartılır. İğne ilk tutturulan boncuğun içinden geçirilir. Aynı işlemler desene göre tekrarlanarak işlenir.

Şekil 9. Boru Boncuk Tutturma

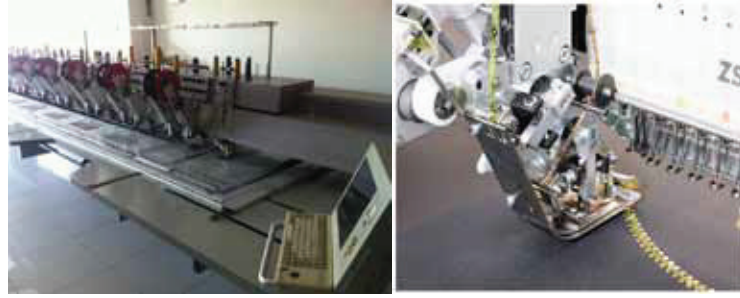
Pul, boncuk, inci ve taş tutturmaları çok çeşitli şekillerde uygulanabilmektedir. Pul ve boncukların modellere karışık tekniklerle işlenmesi de oldukça yaygın süslemelerdendir. Elde yapılan işlemlerde seçilen pul ve boncukların kumaşa, desen ve modele uygun olması, kumaşın düz boy ipliğine dikkat edilmesi, parçanın altına yerleştirilen telanın kumaşın düz boy ipliği ile aynı yönde olması, kumaşın yıkanması ya da ıslak bezle ütülenmesi, desenin kumaşa düzgün ve net olarak geçirilmesi, sağlam nitelikte iplik kullanılması, ipliğin işleme başlangıcında düğümlü olması ve işleme sonucunda üstten ütü yapılmaması gerekmektedir.

3.2. İşletmelerde Pul-Boncuk İşleme Teknikleri

Pul, boncuk ve parlak taş gereçleri tekstil ve hazır giyim sektöründeki ürünlere elde ya da makinede işlenebilmektedir. Abiye ve triko giyimlerde modele uygun olarak el işçiliği daha çok uygulanırken diğer alanlarda makinede gerçekleş-

mektedir. Elde pul-boncuk işlemesi işletmelerin bünyesinde bulunan el işçileri tarafından veya evlere dağıtılıp parça başına ücret ödenerek de yapılmaktadır. Makinede pul işleme tekniği 12 ayağın bağlı olduğu “kafa” adı verilen bölümlerden oluşan nakış makinesi ile gerçekleştirilmektedir. Şeritler halinde sarılmış pul makaraları her kafanın üst kısmına ayrı ayrı yerleştirilir. Tasarımcı tarafından çizilen desen pul makinesinin bilgisayar programına yüklenir. Makaralara sarılmış pul şeritleri kafaların üst kısımlarındaki tansiyonlardan geçirilip pul dikme ayağı ile desene göre işlenir. Genel olarak desenler için Accurate bilgisayar programı kullanılmaktadır. Pul ve diğer nakış tekniklerinin birlikte uygulandığı desenler oldukça yaygındır. İşletmelerin genel görüşü insanın tasarım gücüne bağlı olarak her türlü desenin pul ile işlenebileceği yönündedir.

Şekil 10. Pul İşleme Makinesi ve Pul İşleme Ayağı

Şekil 11. Pul Şeridi

Çeşitli renk ve desendeki taşları uygulayan taş işleme makinesi ise hava, basınç ve ısı ile çalışmaktadır. Makinede taşların konulduğu bir hazne ve bu hazne taşların yerleşmesi için dairesel şekilde sıralanmış yuvalar bulunmaktadır. Makine çalışırken dönen hazne taşların yuvalara yerleşmesini sağlar. Taşların yerleşemediği, boş kaldığı yuvaları makine taş basarken otomatik olarak atlar. Taşların bulunduğu hazneye bağlı hortum, hava ile taşı haznedeki yuvadan çeker ve makinenin basma ayağına yerleştirir. Taş işleme

makinesinin uygulama alanına verdiği kırmızı lazer ışığının altına taşın uygulanmak istendiği nokta yerleştirilir. Makine basınç ve ısı ile taşı o noktaya yapıştırır. Her kumaşa uygun makine ayarının yapılması gerekmektedir. Makinenin taşı basma sıklığı da isteğe göre ayarlanabilmektedir.

Şekil 12. Taş İşleme Makinesi

Şekil 13. Taş Yapıştırma

Taş transfer makinesi de yine ısı ve basınçla çalışan manuel bir makinedir. Transfer kâğıtlarına istenilen desen ve şekillerde dizilen taşlar uygulama alanına yerleştirilir. Makinenin üst bölümü uygulanacak ürün arada kalacak şekilde kapatılır. Basınç, ısı ve zaman ayarlanır. Zaman ayarı dolduğunda makine otomatik olarak devre dışı kalmaktadır. Bu aşamadan sonra makinenin üst kısmı açılır transfer kâğıdı çıkartılır. Kumaş, deri, kâğıt, havlu gibi her türlü alana taşları uygulamak mümkündür.

Şekil 14. Taş Transfer Makinesi

Yapılan incelemeler neticesinde, pul-boncuk işleme tekniğinin işletmelerde üç şekilde uygulandığı yönündedir. Bunlar, pul, boncuk ve taş işleme makineleri ile kendi işletmelerinde işleme, fason olarak başka işletmelere işleme veya el işçiliği şeklindeki uygulamalardır. Denizli konfeksiyon sektöründeki çoğu işletmenin pul, boncuk ve parlak taşları yoğun olarak kullandığı, fakat bunları kendi işletmeleri içinde değil fason olarak yaptırdıkları görülmüştür. Bunun nedeni pul, boncuk işleme faaliyetinin işletmenin üretim sürecinde gecikmelere ve aksamalara neden olacağı, işleme makinesinin maliyet olarak yük getireceği düşüncesidir. Pul, boncuk ve taş uygulamalarının genel olarak nakış işletmelerinde yapıldığı görülmüştür.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Geleneksel süsleme teknikleri içinde kullanılan pul, boncuk ve parlak taş gereçleri binlerce yıllık geçmişi ile günümüze kadar gelişerek gelen, yapısal ve uygulama olarak farklı özellikler taşıyan bir tekniğin sanatıdır. Özel süsleme gereçleri arasında yer alan pul, boncuk, inci ve değerli taşların süsleme tarihi açısından şıklık ve zarafeti simgelediği yaygın bir görüştür. Geçmiş dönemlerde bu gereçlerin özel amaçlı günler veya eşyalar için daha çok seçkin kişiler tarafından tercih edildiği, başlık süslemesinden giyime, ayakkabıdan eşyalara kadar her alanda yer aldığı bilinmektedir.

Süsleme süreci incelendiğinde pul, boncuk ve parlak taşların özünde bir değişiklik geçirmediği, buna karşın günümüz endüstri koşullarının ve hızla gelişen teknolojinin etkisiyle daha fazla kitleye üretim yapma çabasının bir sonucu olarak işlemlerin makineleştiği görülmektedir.

Pul, boncuk ve değişik taşlarla yapılan süslemeler kullanıldıkları alanları zenginleştirir. Doğru renkte ve şekilde seçilmiş pul-boncuklar uygun desenlere uygulandıklarında şık ve gösterişli süslemeler oluşturmak mümkündür. Geçmiş dönemlerde pul-boncuklar daha çok özel gün giyimlerinde tercih edilmelerine rağmen son yıllarda tasarımcıların benimsedikleri süsleme gereçleri olarak her çeşit giyim tarzında karşımıza çıkmaktadır. Pul, boncuk ve parlak taşlar ile oluşturulan bu pırıltılı çizgi oldukça sevilmiş, kullanım alanları giderek yaygınlaşmıştır. Sadece giyim, kuşamda değil giyim aksesuarlarında, mefruşatta, ev eşyalarında ve hediyelik eşyalarda da kullanım alanları bulmuştur.

Son yıllarda pul, boncuk ve renkli taş sektöründeki çeşitlilik de göze çarpmaktadır. Malzeme çeşitliliğinin insanlara kolaylık sağlaması, hazır ve kolay uygulanabilir olmaları, maliyetlerinin düşük olması ve şık bir etki vermeleri

nedeniyle bu gereçlerin üretimi, dolayısıyla da tüketimi arttırmıştır. Süsleme amaçlı olarak tekstil ve konfeksiyon ürünlerinde uygulanan pul-boncuk ve taş işlemleri albeniyi arttırmalarına karşın kullanım açısından problemler çıkarabilmekte, sık kullanılan giyim ve eşyaların temizliğinde süsleme malzemeleri zarar görebilmektedir. Özellikle havlu ve günlük giysilerin süslemelerinde kullanılmaları fiziksel konfor ve temizlik bakımından elverişsizdir. Bu açıdan dikkat gerektiren süsleme tekniği olarak pul, boncuk ve taş işlemleri kullanım sıklığı az olan tekstil ürünlerinde ve abiye kıyafetlerde tercih edilmelidir.

5. KAYNAKLAR

- [1] Eronç, P. Y., 1971. Giyim Süsleme Teknikleri, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.15.
- [2] Anonim, 1993. *Türk El Sanatları*, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü El Sanatları Şubesi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.8.
- [3] Barışta, Ö., 1999. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi Türk İşlemleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 4.
- [4] Korkusuz, S., 1980. *Nakış*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s.V, 237.
- [5] Özcan, F., 1999. Isparta ve Çeşitli Yörelere Ait Geleneksel İşlemler, *Mesleki Eğitim Dergisi*, 2(1), Ankara, s. 94.
- [6] Küçükerman, Ö., 1987. 3000 Yıllık Akdeniz Camcılığının Anadolu'daki Son İzleri Göz Boncuğu, Apa Ofset Basımevi, İstanbul, s.18, 20, 27.
- [7] Barışta, Ö., 2001. Cumhuriyet Dönemi Türk İşlemeciliği Desen ve Terminolojisinden Örnekler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 42. 44.
- [8] Türkoğlu, S., 2002. Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam, İstanbul, s.5, 11.
- [9] Ögel, B., 1978. Türk Kültür Tarihine Giriş: 5, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.255.
- [10] Gürtuna, S., 1999. Osmanlı Kadın Giysisi, Kültür Bakanlığı Basımevi, Ankara, s.3.
- [11] Süslü, Ö., 1989. Tasvirilere Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri, Ankara, s.170.209.
- [12] Özder, L., 1999. İç Anadolu Bölgesi Geleneksel Kadın Başlıkları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.31.
- [13] Sevüktekin, A., M., Gündüz, O., F., Eray, Ö., F., 1997. Osmanlı Dönemi Kadın Giyimleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, s.81, 126, 139.
- [14] Sevin, N., 1990. On Üç Asırlık Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.64-65.
- [15] Reyhanlı, T., 1983. İngiliz Gezginlerine Göre 16.Yüzyılda İstanbul'da Hayat, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.70-73.
- [16] Yıldırım, A., Şimşek, H., 2008. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Kitabevi, Ankara, s.277.
- [17] Yin, R., K., 1984. Case Study Research: Design and Methods, Beverly Hills, s. 23.

^{3,4}Selçuk Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Giyim Endüstrisi ve Giyim Sanatları Eğitimi Bölümü